

ANALIZA IMOVINE BANAKA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Ćaleta, Jelena

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:046519>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-19**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET SPLIT**

ZAVRŠNI RAD

ANALIZA IMOVINE BANAKA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Mentor:
prof. dr. sc. Marijana Ćurak

Studentica:
Jelena Čaleta

Split, rujan 2019.

SADRŽAJ:

1. UVOD	4
1.1. Definiranje problema istraživanja	4
1.2. Ciljevi rada	4
1.3. Metode rada	4
1.4. Struktura rada	5
2. BANKARSKI KREDITI	6
2.1. Određenje bankarskih kredita	6
2.2. Vrste kredita	8
2.2.1. Vrste kredita s obzirom na trajanje.....	9
2.2.2. Vrste kredita građanima	11
2.2.3. Vrste kredita poduzećima	12
2.2.4. Posebni oblici kreditiranja.....	13
3. VRIJEDNOSNI PAPIRI.....	15
3.1. Pojemno određenje vrijednosnih papira	15
3.2. Vrste vrijednosnih papira	16
3.2.1. Dionice	16
3.2.2. Obveznice.....	17
4. OSTALA IMOVINA BANAKA.....	19
4.1. Likvidna imovina	19
4.2. Materijalna imovina banaka	21
5. VRIJEDNOST I STRUKTURA IMOVINE BANAKA U REPUBLICI HRVATSKOJ	22
5.1. Strukturna obilježja banaka u Republici Hrvatskoj.....	22
5.2. Imovina banaka u Republici Hrvatskoj	23
6. ZAKLJUČAK.....	32
LITERATURA	34
POPIS GRAFIKONA	36
POPIS SLIKA.....	37

POPIS TABLICA.....	38
SAŽETAK.....	39
SUMMARY.....	40

1. UVOD

U ovom će se dijelu rada prikazati problem istraživanja i ciljevi rada te metode koje će se koristiti prilikom pisanja rada, uključujući i kratak opis strukture rada.

1.1. Definiranje problema istraživanja

Prema čl. 5. st. 1. Zakona o kreditnim institucijama (NN 159/13, 19/15, 102/15, 15/18, 70/19) svaka kreditna institucija u Republici Hrvatskoj, sukladno uvjetima definiranim u istoimenom Zakonu, može se osnovati kao: banka, štedna banka te stambena štedionica.

U čl. 7. st. 1. Zakona o kreditnim institucijama (NN 159/13, 19/15, 102/15, 15/18, 70/19) navodi se da banke pružaju usluge primanja depozita, odnosno drugih povratnih sredstava od javnosti, te odobravanje kredita iz tih sredstava. Glavnina imovine banaka odnosi se na kreditne plasmane koji ujedno donose i najviše prihoda, ali i najviše rizika (Ploh, 2017.).

Tema završnog rada odnosi se na imovinu banaka u Republici Hrvatskoj. Naime, bankarske institucije raspolažu različitom vrstom imovine s obzirom na likvidnost, rizik i dospeljeće. U tome se očituje problem istraživanja.

1.2. Ciljevi rada

Cilj ovog rada jest analizirati oblike imovine te vrijednost i strukturu imovine banaka u Republici Hrvatskoj. Očekuje se da će provedena analiza ukazati na trendove kretanja vrijednosti imovine banaka.

1.3. Metode rada

Za potrebe izrade završnog rada koristit će se sljedeće metode: deskripcija, indukcija, dedukcija, analiza, sinteza te grafičko i tablično prikazivanje podataka. Metoda deskripcije uključuje jednostavno opisivanje činjenica i njihovih empirijskih potvrđivanja odnosa i veza (Zelenika, 2000.). U radu će se opisati bankarski krediti, vrijednosni papiri te ostala imovina banaka. Također, analizirat će se vrijednost i struktura imovine banaka u Republici Hrvatskoj.

Induktivna metoda odnosi se na formiranje općenitog zaključka na osnovu pojedinačnih slučajeva (Zelenika, 2000.). Induktivnom će se metodom na temelju analize pojedinih pojava formirati općeniti zaključak.

Deduktivna metoda uključuje izvođenje pojedinačnih zaključaka iz općih stavova (Zelenika, 2000.). U radu će se iz općih zakonitosti izvesti zaključak o vrijednosti i strukturi imovine banaka. Metoda analize odnosi se na znanstveno istraživanje i objašnjavanje stvarnosti putem raščlambe složenijih pojmova na sastavne elemente (Zelenika, 2000.). U radu će se pojam bankarskih kredita, vrijednosnih papira te ostale imovine banaka raščlaniti po vrstama. Također, analizirat će se vrijednost i struktura imovine banaka u Republici Hrvatskoj.

Metoda sinteze odnosi se na znanstveno objašnjavanje stvarnosti putem sastavljanja jednostavnijih misaonih tvorevina u složenije, pri čemu se elementi povezuju u jedinstvenu cjelinu (Zelenika, 2000.). U zaključnom će se dijelu rada sintetizirati spoznaje do kojih se došlo tijekom proučavanja stručne literature i provedbe analize. Podaci do kojih se došlo analizom prikazat će se korištenjem tablica i grafikona.

1.4. Struktura rada

Ovaj je završni rad podijeljen u šest poglavlja. Nakon uvoda, u drugom poglavlju definirat će se sam pojam bankarskih kredita te će se prikazati vrste bankarskih kredita prema namjeni i roku dospeljeća. Treće poglavlje, odnosno poglavlje o vrijednosnim papirima donosi njihovo određenje u skladu s važećim propisima, od čega se sastoje, na koji se način dijele te koje su im funkcije. Četvrto poglavlje odnosi se na ostalu imovinu banaka, gdje će se ukratko navesti i opisati što sve obuhvaća ostala imovina banaka. U petom poglavlju analizirat će se vrijednost i struktura imovine banaka u Republici Hrvatskoj. Potom će se u zaključnom dijelu navesti najvažniji zaključci istraživanja. Iza zaključnog dijela slijedi popis literature, slika, tablica i grafikona te sažetak na hrvatskom i engleskom jeziku.

2. BANKARSKI KREDITI

Kreditu imaju najveći udio u imovini banaka. U ovom će se poglavlju pojmovno odrediti bankarski krediti te će se nabrojati i opisati koje se vrste kredita razlikuju, odnosno po kojim kriterijima.

2.1. Određenje bankarskih kredita

Pojam kredit (lat. credo) podrijetlo vuče iz latinskog jezika i znači vjerujem. Miller i Van Hoose (1997., prema Ribić i Vakanjac, 2017.) navode da se kredit odnosi na sposobnost pribavljanja vlasništva i primitka dobara za korištenje u sadašnjosti, a plaćanje za ta dobra odgađa se na određeni datum u budućnosti. Sukladno tome, banka odobravanjem kredita dužniku daje određena sredstva u zamjenu za otplatu kredita u dogovorenom budućem razdoblju uz kamate. Iz ove se definicije mogu razlikovati dva ključna pojma koji se odnose na kredite, a to su glavnica i kamate. Glavnica je iznos posuđenih sredstava, a svako dodatno plaćanje koje se plaća na kredit jest kamata (Ribić i Vakanjac, 2017.).

Suvremeno bankarstvo u posljednje je vrijeme dobilo potpuno nove karakteristike i u mnogočemu se razlikuje od bankarstva karakterističnog za 20. st. Naime, klijenti banaka sve su obrazovaniji i zahtjevniji, a razvoj novih tehnologija omogućio je pristup svim potrebnim informacijama u stvarnom vremenu. Osim toga, država je nizom zakonskim i podzakonskih akata zaštitila interese potrošača koji se katkada sukobljavaju s interesima banaka te na taj način značajno otežavaju poslovanje. U tim uvjetima, banke se suočavaju s dva međusobno suprotstavljena cilja:

- ako žele zadržati istu razinu profitabilnosti, moraju odobravati kredite sve većem broju klijenata suočavajući se s rizikom da im se posuđeni novac ne vrati,
- posuđeni novac moraju što prije naplatiti i to bez odgode, zato što propisi stvaraju pritisak na izdvajanja za rizike, a to dodatno opterećuje banke (Ribić i Vakanjac, 2017.).

U nedostatku novca smanjuje se opasnost od gospodarske stagnacije, pa i nedovoljne potražnje uz danu ponudu, odnosno nedostatka ponude roba i usluga koji su prijeko potrebni da bi se zadovoljila potražnja. Takvo je što naročito očigledno na primjerima bankarskih

kredita, gdje banke svakim odobravanjem kredita stvaraju novac kojim dužnik može raspolagati za plaćanja. U tom kontekstu treba naglasiti da je odobravanje kredita utemeljeno na povjerenju prema dužniku, pri čemu se evaluira njegova kreditna sposobnost i spremnost vraćanja kredita u dogovorenom roku uz plaćanje kamate. S ciljem smanjenja rizika od nemogućnosti dužnika da uredno izvršava svoje obveze prema vjerovniku, odnosno banci, korištenje kredita često je uvjetovano kreditnim osiguranjem, primjerice jamstvom, pravom zaloga pokretnine, založnoga prava na nekretnine itd. (Hrvatska enciklopedija, n.d.).

Općenito govoreći, bankarski ugovori o kreditu uglavnom su standardizirani i usklađeni sa zakonskim propisima i internim aktima pojedine banke (Ribić i Vakanjac, 2017.). Banke mogu davati kredite građanima i poduzećima. Krediti poduzećima u najvećem su broju slučajeva mnogo veći od kredita građanima. Naime, budući da veličina kredita uvjetuje poduzećima i potrebu pozornijeg praćenja namjene i korištenja plasiranih sredstava od strane banke, kreditiranje poduzeća složenije je od kreditiranja građana. Osim toga, o različitim karakteristikama kredita ovisit će i sami uvjeti kreditiranja (Gregurek i Vidaković, 2011.).

Ugovorom o kreditu uređuje se dogovoreno posuđivanje financijskih sredstava između vjerovnika i dužnika, pri čijem je sklapanju nužno definirati sljedeće:

- iznos,
- rokovi,
- način otplate,
- redovna i zatezna kamatna stopa,
- mjere osiguranja od djelovanja inflacije,
- početak nakon kojeg počinje redovno vraćanje kredita (Ribić i Vakanjac, 2017.).

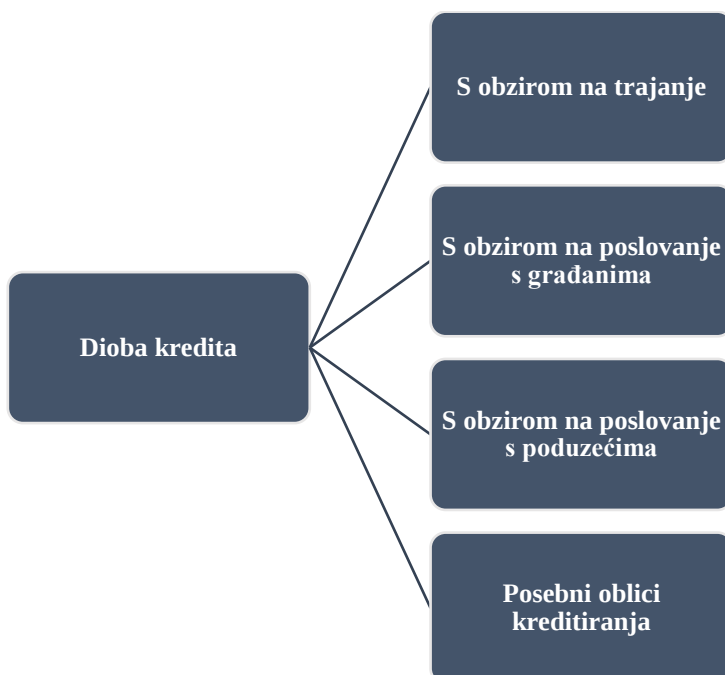
Treba naglasiti da vremenski rok ima značajan utjecaj na karakteristike kredita. Vodeći se činjenicom da su visina kredita i njegova rizičnost za banku u proporcionalnom odnosu, duži rok trajanja kredita indicira i na mogućnost da klijent neće više biti sposoban vraćati kredit. U tom se smislu prilikom davanja kredita banke moraju osigurati na način da krediti sadrže stabilne elemente osiguranja s ciljem zadržavanja adekvatne kvalitete aktive (Gregurek i Vidaković, 2011.).

U planiranju i upravljanju kreditima polazište predstavlja analiza postojeće ponude kredita s aspekta ostvarenih financijskih rezultata kako bi se omogućila komparacija po vrstama kredita s financijskoga aspekta, udjela i kretanjima u okviru razmatranog vremenskog perioda. Uspješnost banaka ovisi o odgovarajućoj upotrebi resursa za realizaciju planiranoga poslovnog rezultata, što implicira na nužnost postizanja najviših prihoda i odgovarajućeg upravljanja rashodima u kontekstu tržišnih ograničenja s ciljem razvoja banke. Različite vrste kredita ostvaruju različite visine godišnjih prihoda (Peruško, 2010.).

Prema tome, može se zaključiti da su krediti važan izvor imovine banaka. U trenutku kada klijent banke nema dovoljno novčanih sredstava na svom računu, poseže za podizanjem kredita, a banka davanjem kredita stvara novac kojim klijent može raspolagati.

2.2. Vrste kredita

Kredit se dijele prema više kriterija. Kriteriji podjele kredita prikazani su na Slici 1.

Slika 1. Dioba kredita

Izvor: prilagođeno prema Gregurek, M. i Vidaković, N. (2011.): Bankarsko poslovanje, RRiF, Zagreb, str. 175-193.

2.2.1. Vrste kredita s obzirom na trajanje

S obzirom na rok krediti se dijele na kratkoročne, srednjoročne i dugoročne kredite. Kratkoročni su krediti čest aktivan bankarski posao, a dijele se na:

- kontokorentne,
- akceptne,
- eskontne,
- lombardne,
- rambursne,
- avalne (Gregurek i Vidaković, 2011.).

Najčešće se u praksi plasira kontokorentni kredit od kratkoročnih kredita, odnosno kredit po tekućem računu koji funkcionira po načelu kreditne linije kojom se klijent može i ne mora koristiti. Ukoliko se koristi kreditnom linijom plaća kamate na korištena sredstva. Ročnost kod kontokorentnih kredita nije lako odrediti, stoga banke upotrebljavaju statističke tehnike da bi modelirale ročnost. Budući da ovi krediti nemaju pokriće u instrumentima plaćanja i imaju više kamatne stope nego druge vrste kredita, za banke su značajan izvor prihoda (Gregurek i Vidaković, 2011.).

Akceptni se kredit odnosi na kredit utemeljen na akceptiranju mjenice od klijenta, čime banka postaje dužnik jer se obvezuje isplatiti mjenicu. Mjenica je vrijednosni papir koji se koristi kao sredstvo plaćanja, ali i kao sredstvo osiguranja plaćanja (Gregurek i Vidaković, 2011.).

Eskontni kredit karakterizira omogućavanje poduzeću da trenutačno nelikvidnu imovinu pretvori u likvidnu (Gregurek i Vidaković, 2011.). Ova je vrsta kredita ujedno i najstariji kredit i banka ga odobrava na temelju budućeg potraživanja, a najčešće se radi o mjenici (Božina, 2003.). Potraživanje se kupuje prije samog dospelja, a eskont je iznos umanjenja vrijednosti mjenice i sadrži kamatu, proviziju i troškove banke za usluge (Gregurek i Vidaković, 2011.).

Lombardni kredit odobrava se na temelju zaloga imovine, vrijednosnih papira te obrtnih sredstava koji služe kao garancija vraćanja kredita. Lombardni je kredit vrsta kratkoročnog kredita u kojemu su, osim mjenice, element osiguranja i drugi vrijednosni papiri koji se do

trenutka otplate nalaze u „rukama“ banke (Božina, 2003.). Banka može prodati zaloge osiguranja plaćanja i tako naplatiti dug ako se dogodi da dužnik ne može vraćati kredit (Gregurek i Vidaković, 2011.).

Rambursni se kredit temelji na robnim dokumentima, npr. teretnici, polici osiguranja, te je specifičan za trgovačku razmjenu. Zapravo se radi o akceptnom kreditu koji banka odobrava uvozniku robe s obzirom na pokrića u robnim dokumentima (Gregurek i Vidaković, 2011.). Rambursni se krediti najčešće koriste u međunarodnom platnom prometu (Božina, 2003.). Uvoznik se na temelju sklopljenog ugovora obvezuje izvozniku na izvršenje plaćanja akceptom mjenice kod rambursne banke. Banka treba izvršiti komparaciju robnih dokumenata s odredbama akreditiva. U trenutku izvršenja isplate od strane banke koja je ovlaštena za akceptiranje, banka ima pravo na rambursiranje od strane banke od koje je dobila ovlaštenje za izvršenje isplate (Andrijanić, 2001.).

Avalnim kreditom banka daje jamstvo namjениčne obveze komitenta u pismenoj formi prema kojem se obvezuje da će isplatiti iznos ako to klijent ne učini (Božina, 2003.). Iz toga prozlaži da je avalni kredit oblik garantnog kredita kojim banka garantira da će isplatiti mjenicu ako to ne učini njen komitent. Ova se vrsta kredita ne smatra klasičnim bankarskim kreditom zato što se realizira aktiviranjem jamstva, a do tada je takav kredit samo moguća obveza za banku (Gregurek i Vidaković, 2011.).

Srednjoročnim se kreditiranjem smatra kreditiranje koje traje u periodu od jedne do pet godina. Ovakvi se krediti ne koriste kao izvori financijskog kreditiranja, nego kao element operativnoga poslovanja poduzeća. U ovu se skupinu ubrajaju namjenski i nenamjenski krediti. Namjenski krediti, kao što i samo ime indicira, imaju određenu namjenu, npr. kupnja repro-materijala, stana, poslovne zgrade itd. Mogu biti studentski krediti, krediti za kupnju automobila i sl. Karakterizira ih niža kamatna stopa, dulji rokovi otplate i viši iznosi kredita. S druge strane, nenamjenski su krediti rizičniji za banku jer nema kontrole korištenja sredstava s obzirom da se ne prati njihova namjena. Oni imaju višu kamatnu stopu, kraće rokove otplate i niže svote kredita (Gregurek i Vidaković, 2011.).

Dugoročno kreditiranje odnosi se na kreditiranje koje traje dulje od pet godina i predstavljaju najveći rizik za banku jer je veličina rizika proporcionalna duljini vraćanja kredita. Dugoročni se krediti dijele na investicijske i hipotekarne. Investicijski su krediti namijenjeni poduzećima

koja bi ostvarila investicije i tako povećala svoje poslovanje. Ovakav oblik kredita izravno je povezan s razvojem ekonomije, ali je i iznimno složen oblik kreditiranja. Banka najprije mora utvrditi je li investicija isplativa i ako jest, po kojim uvjetima i kada, a onda slijedi definiranje elemenata osiguranja. Hipotekarni krediti najstariji su oblici kredita. Element osiguranja jest dugotrajna imovina, odnosno poslovni ili stambeni objekt te zemlja. Veličina kredita uglavnom iznosi 70% vrijednosti imovine, ali taj iznos nije fiksna (Gregurek i Vidaković, 2011.).

2.2.2. Vrste kredita građanima

Banke u pravilu ne kreiraju ponude za svakog klijenta pojedinačno, nego dizajnira skupine proizvoda. Iz tog razloga većina banaka nudi vrlo slične proizvode građanima. Najčešće banka plasira građanima sljedeće vrste kredita:

- nenamjenski, koje banka plasira građanima bez objašnjenja namjene sredstava,
- krediti po kreditnim karticama, koji nastaju kod korištenja kreditnih kartica,
- krediti po revolving karticama, koji se po načinu otplate razlikuju od kredita po kreditnim karticama,
- minus na tekućem računu, koji nastaje kada se s tekućeg računa povuku veće količine sredstava od balansa kreditnog računa,
- hipotekarni krediti, kojima je zalog nekretnina i po naravi su nenamjenski,
- stambeni krediti, kojima je svrha kupnja nekretnine,
- krediti za automobil, kojima je svrha kupnja automobila (Gregurek i Vidaković, 2011.).

Posljednje dvije vrste kredita za građane pripadaju kreditima za kupnju trajnih dobara, dok su ostali krediti potrošački krediti. U Tablici 1 prikazani su osnovni i dodatni elementi osiguranja.

Tablica 1. Osnovni i dodatni elementi osiguranja kod kredita za građane

VRSTA KREDITA	OSNOVNI ELEMENTI OSIGURANJA	DODATNI ELEMENTI OSIGURANJA
Nenamjenski krediti	– Veličina plaće – Depozit – Jamci – Hipoteka na imovinu – Zadužnica kod javnog	– Depoziti – Zalog na skrbničkom računu kod stambenih kredita uz ulaganje u investicijske fondove i

	bilježnika	kod nenamjenskog kredita na temelju uloga u investicijskom fondu – Vrijednosni papiri – Stambena štednja
Kredit po kreditnim karticama	– Veličina plaće	
Kredit po revolving karticama	– Veličina plaće	
Minus na tekućem računu	– Veličina plaće	
Hipotekarni kredit	– Hipoteka na imovinu	
Stambeni kredit	– Hipoteka na stan koji klijent kupuje – Udio u cijeni stana – Banka kreditira samo dio kupnje – Jamac – Polica osiguranja – Zadužnica kod javnog bilježnika	
Kredit za automobil	– Pristanak na zapljenu automobila ako klijent ne plaća kredit – Zadužnica kod javnog bilježnika	

Izvor: prilagođeno prema Gregurek, M. i Vidaković, N. (2011.): Bankarsko poslovanje, RRiF, Zagreb, str. 181.

Prema prethodno prikazanim podacima može se zaključiti da banke nude različite vrste kredita s ciljem zadovoljavanja konkretnih potreba potrošača. Uočava se da klijenti moraju zadovoljiti određene uvjete za svakoga od njih, pri čemu se razlikuju osnovni i dodatni elementi osiguranja.

2.2.3. Vrste kredita poduzećima

Veličina i razvijenost poslovanja poduzeća utječu na složenost zahtjeva za financiranjem poduzeća. Krediti poduzećima su brojniji, složeniji i traže više nadzora od strane banke. Zbog prirode poduzeća banke nastoje svoje usluge po tom pitanju individualizirati, odnosno prilagoditi potrebama klijenata. U vrste kredita poduzećima ubrajaju se:

- krediti za repromaterijal, koji su namijenjeni kupnji sredstava za proizvodnju,
- agro krediti namijenjeni poljoprivrednicima,
- subvencionirani krediti kod kojih dio kamate i/ili glavnice snosi netko drugi, a ne poduzeće,
- krediti kupcima, koji su namijenjeni poduzećima za kupnju posebne robe,
- krediti opće namjene, često korišteni za pokrivanje tekuće likvidnosti poduzeća,
- sindicirani krediti, za koje je potreban sindikat banaka da bi se realizirao kredit,
- krediti iz sredstava Hrvatske banke za obnovu i razvitak (HBOR-a), koji su subvencionirani ili imaju nižu kamatnu stopu,

- lombardni krediti, kojima su zalog financijski instrumenti, npr. dionice ili obveznice,
- revolving krediti, koji funkcioniraju kao minus na tekućem računu,
- krediti za posebne programe kojima se kreditira posebna grana ekonomije kako bi se potaknuo njen razvoj i imaju povlaštene kamatne stope,
- krediti iz sredstava EU-a, koji su podkategorija kredita za posebne programe,
- krediti za projektno financiranje kao posebna kategorija kredita čiji su korisnici obrtnici, trgovačka društva i slobodna zanimanja (Gregurek i Vidaković, 2011.).

Dakle, vrste kredita poduzećima drugačiji su nego krediti građanima, a narav poslovanja utječe i na kompleksnost financiranja poduzeća. Krediti poduzećima mogu se individualizirati, odnosno prilagoditi potrebama konkretnog poduzeća, što ih čini složenijima nego što su to krediti građanima.

2.2.4. Posebni oblici kreditiranja

U posebne oblike kreditiranja spadaju faktoring i sindicirani krediti. Kod faktoringa se kao element osiguranja koristi prijenos potraživanja. Banka otkupljuje potraživanja od poduzeća te isplaćuje poduzeću sredstva za ta potraživanja. Drugim riječima, poduzeće koje ima buduće potraživanje prema trećoj strani prenosi ta potraživanja na banku. U trenutku kada poduzeće naplati svoja potraživanja, sredstva će pripasti banci (Gregurek i Vidaković, 2011.).

Dakle, ugovor o faktoringu predstavlja transakciju utemeljenu na instituciji doznake putem koje kreditor faktoru, najčešće specijaliziranim tvrtkama, doznačuje tražbinu. Najvažnija funkcija faktoringa jest financiranje dobavljača, a od ostalih se funkcija mogu spomenuti: plaćanja unaprijed, ustanovljivanja potraživanja, naplata potraživanja, zaštita od neizvršene naplate itd. (Spasić, et al., 2012.).

Međutim, rizik banke nije prema onome kome je isplatila sredstava, već prema onome kome se potraživanje treba ostvariti. Treba naglasiti da su bankama poslovi faktoringa izrazito profitabilni jer imaju veću kamatnu stopu. Unatoč tome, naglo povećanje poslova faktoringa može indicirati na smanjenje ukupne likvidnosti ekonomije, ali su bankama privlačni jer imaju visoku efektivnu kamatnu stopu (Gregurek i Vidaković, 2011.).

Kreditiranje ne mora nužno biti proces koji uključuje jednu banku i klijenta. Procesi kreditiranja mogu se odvijati između više banaka i jednog poduzeća ili između jedne banke i više poduzeća. U tom su slučaju poslovi povezani sa sindiciranim kreditima i skupnom upravljanju financijama, odnosno cash pooling-u. U situacijama kada se radi o kreditima čija veličina nadilazi veličinu izloženosti koje jedna banka želi imati prema poduzeću, banke se udružuju u sindikat koji zajedno kreditira poduzeće. U tom je sindikatu jedna banka vodeća i predstavlja sindikat banaka prema klijentu. Vodeća banka vodi proces pregovora s klijentom, kao i proces organiziranja kredita u suradnji s ostalim bankama članicama sindikata. Obično ta banka dobiva i naknadu od kredita, osim ako dogovor nije drugačiji (Gregurek i Vidaković, 2011.).

3. VRIJEDNOSNI PAPIRI

U ovom će se poglavlju opisati vrijednosti papiri koji čine imovinu banaka te će se navesti vrste vrijednosnih papira, pri čemu će se posebna pažnja posvetiti dionicama i obveznicama.

3.1. Pojmovno određenje vrijednosnih papira

Vrijednosni papiri u praksi se često koriste, što naročito vrijedi za gospodarski razvijene zemlje (Jurman, 2005.). Vrijednosni su papiri jednostrani pravni akti u obliku isprave ili elektroničkoga zapisa koji ovlašteniku daju pravo na ostvarenje imovinskoga prava. To znači da se izdavatelj obvezuje ispuniti određenu imovinsko-pravnu obvezu (Hrvatska enciklopedija, n.d.). Drugim riječima, vrijednosni papir predstavlja ispravu o imovinskom pravu čije je ostvarenje uvjetovano posjedovanjem isprave. Tom se ispravom izdavatelj obvezuje ispuniti obvezu upisanu na toj ispravi (Agram Brokeri, n.d.).

Ulaganje banaka u kupovinu vrijednosnih papira najvažniji je oblik nekreditnih plasmana. Ulaganjem sredstava u vrijednosne papire banke realiziraju prinos kao dividenda na dionice, odnosno kamate na dužničke vrijednosnice. Naime, u poslovanju banaka izuzetno je važna likvidnost, tj. unovčivost vrijednosnih papira čak i prije roka dospijeca, ali i mogućnost dobivanja lombardnih kredita na osnovu založenih vrijednosnica. Optimalizaciju ulaganja sredstava banke bi trebale provoditi diversifikacijom vrijednosnica sa svrhom postizanja maksimalnih pozitivnih učinaka na poslovanje uz minimalne rizike (Jurman, 2006.).

Kada banke ulažu u vrijednosne papire, moraju obratiti pažnju na sigurnost izdavatelja, likvidnost te brzu unovčivost vrijednosnih papira, a da nema značajnijih gubitaka profitabilnosti. Drugim riječima, banke trebaju voditi računa o efektima na poslovanje (Jurman, 2006.). Dakle, prilikom ulaganja banaka u vrijednosne papire važno je ne voditi se samo profitabilnošću, nego i o riziku, što znači da bi se sigurnost ulaganja trebala postaviti ispred potencijalne visoke zarade. Iz tog razloga banke ulažu češće u kratkoročne vrijednosne papire, npr. trezorske zapise HNB-a ili obveznice za koje jamči Hrvatska i sl. (Gregurek & Vidaković, 2011.).

Ako banka treba odabrati jednu od više vrijednosnica, onda će uvijek prednost dati vrijednosnici za koju procijeni da će u budućnosti donijeti veći prinos. Međutim, u slučaju da dva ili više vrijednosnih papira imaju jednak prinos, tada će banka za svaku vrijednosnicu procijeniti rizik u realizaciji budućih prinosa. Općenito govoreći, da bi se neizvjesnost u najvećoj mjeri smanjila, banka će odabrati više vrijednosnica i oblikovati portfelj kombinirajući njihove udjele s ciljem postizanja maksimalne profitabilnosti i najnižeg rizika ulaganja (Jurman, 2006.).

Kada se govori o imovini banaka s aspekta ulaganja u vrijednosne papire, može se zaključiti da bi banke trebale povesti računa ne samo o profitu koji takva vrsta ulaganja donosi, već i o potencijalnim rizicima za banku.

3.2. Vrste vrijednosnih papira

U ovom će se potpoglavlju opisati dionice i obveznice kao vrste vrijednosnih papira.

3.2.1. Dionice

Dionica se definira kao vlasnički vrijednosni papir koji svom vlasniku naznačava posjedovanje određenog udjela u kapitalu nekog dioničkog društva. Postoje dvije vrste dionica, a to su redovne i povlaštene. Redovne dionice za vlasnike nude niz pogodnosti, kao što su:

- glasačko pravo na glavnoj skupštini dioničkog društva, gdje se donose odluke o ključnim stvarima dioničkog društva, npr. odluka o stečaju, biranje menadžmenta i sl.,
- pravo na dividendu, odnosno na udio od dobiti društva,
- pravo na udjel u ostatku likvidacijske mase i to ako dođe do stečaja,
- pravo prioriteta prilikom upisa nove emisije (Vidučić, et al., 2015.).

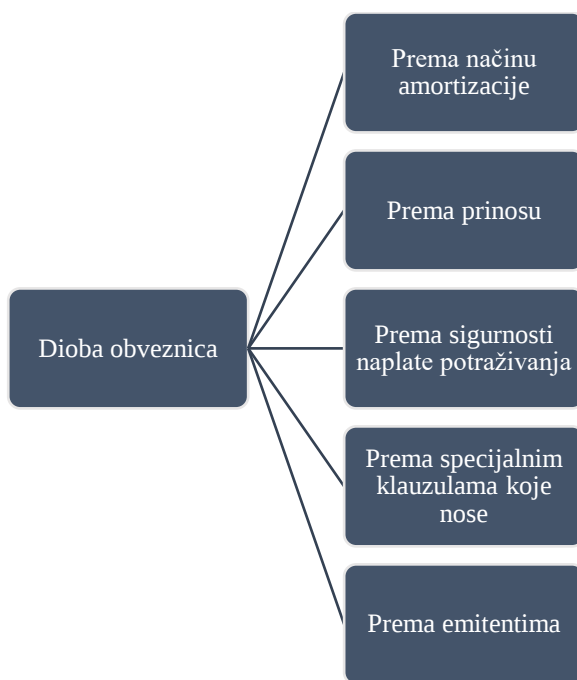
S druge strane, vlasnici povlaštenih dionica ostvaruju pravo na dividendu. Dividenda je unaprijed definirana prema određenoj stopi. Vlasnici ovog tipa dionica imaju pravo prioriteta u naplati udjela nad redovnim dioničarima ako se proglasi stečaj dioničkog društva. Međutim, vlasnici povlaštenih dionica nemaju pravo glasa na glavnoj skupštini dioničkog društva te samim time ni pravo odlučivanja u ključnim stvarima (Vidučić, et al., 2015.).

3.2.2. Obveznice

Obveznica se definira kao kamatonosna potvrda koju izdaje država ili neko poduzeće. Ona osigurava da će se na određeni datum u budućnosti isplatiti glavnica i pripadajuće kamate (Samuelson i Nordhaus, 2011.).

Obveznicama se može slobodno trgovati. Kada se radi o kreditima, banka s klijentom uspostavlja odnos i daje mu kredit te očekuje da joj klijent vrati kredit kroz određeno vrijeme. Međutim, kada se radi o obveznicama, vezanje za poduzeće čije je obveznice klijent kupio nije obvezno zato što se njima trguje. Dakle, one se mogu prodati na tržištu ako ih poduzeće više ne želi te u tom slučaju postaju indikatorom kvalitete poduzeća, baš kao i dionice (Gregurek i Vidaković, 2011.).

Načini diobe obveznica prikazani su na Slici 2.

Slika 2. Dioba obveznica

Izvor: prilagođeno prema Jurman, A. (2005.): Ulaganja sredstava hrvatskih banaka u vrijednosne papire. Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci, 23(2), str. 319-320.

Obveznice se prema načinu amortizacije dijele na obveznice s jednokratnim dospijecom glavnice te na obveznice s višekratnim dospijecom glavnice. S obzirom na prinose, obveznice mogu biti:

- obveznice s fiksnom kamatom,
- obveznice s promjenjivom kamatom, gdje se kamatna stopa adaptira kretanju tržišne kamatne stope,
- participativne obveznice, na temelju kojih imatelj ima pravo sudjelovanja u financijskom rezultatu poduzeća, što znači da kamata ovisi o visini ostvarenog dohotka (Jurman, 2005.).

Obveznice se prema sigurnosti naplate potraživanja dijele na osigurane i neosigurane. Ako su osigurane, onda imatelj ima garanciju banke ili neke druge pravne osobe za izvršenje obveza. Također, obveznice mogu biti osigurane i imovinom poduzeća. S druge strane, neosigurane obveznice nemaju nikakvo osiguranje isplate dospjelih obveza, izuzev povjerenja emitenta, što ih čini rizičnijim načinom investiranja. Prema specijalnim klauzulama koje nose obveznice mogu biti:

- konvertibilne, koje se mogu konvertirati u obične dionice na temelju klauzule,
- obveznice s opozivom, koje omogućuju izdavatelju otkup ranije izdanih obveznica uz višu kamatnu stopu u trenucima pada tržišne kamatne stope, što bi smanjilo troškove poslovanja,
- obveznice s pridruženom punomoći koja daje pravo vlasniku obveznice da kupi obične dionice poduzeća izdavatelja po unaprijed definiranoj cijeni (Jurman, 2005.).

Prema emitentima obveznice se dijele na obveznice javnog i obveznice privatnog sektora. Obveznice javnog sektora izdaje država iza njih jamči, kao i obveznice koje izdaju javna poduzeća koja posluju od zajedničkog interesa, npr. elektroprivreda. One nose nižu kamatu, ali nema rizika naplate. Obveznice privatnog sektora emitiraju poduzeća, banke i druge financijske organizacije te razna društva kako bi pribavila novčana sredstva. One nose veću kamatu, ali i veći rizik pa se osiguravaju bankovnom garancijom ili realnom imovinom (Jurman, 2005.).

Pored dugoročnih vrijednosnica, imovinu banaka čine i kratkoročni vrijednosni papiri, koji će, kao likvidna imovina banaka, biti opisani u sljedećem dijelu rada.

4. OSTALA IMOVINA BANAKA

Ostala imovina banaka obuhvaća likvidnu i materijalnu imovinu banaka.

4.1. Likvidna imovina

U svrhu promptnog izvršenja obveza prema svojim vjerovnicima, posebno deponentima, banke, jedan dio svoje imovine, drže u likvidnom obliku. Likvidna aktiva mora sadržavati tri karakteristike:

- mogućnost transformacije imovine u gotovinu, bez većih troškova i u kratkom vremenu,
- likvidna aktiva mora imati stabilnu cijenu tako da je tržište dovoljno veliko za prodaju bez znatnijeg pada cijene,
- mora biti reverzibilno kako bi omogućilo prodavatelju vraćanje svoje glavnice uz mali rizik od gubitka (Rose, 2003.).

U sastavu likvidne imovine se nalaze:

- Gotovina u blagajnama banaka
- Depoziti koje banke drže kod središnje banke
- Depoziti kod drugih banaka
- Kratkoročne vrijednosnice.

Gotovina u blagajnama banaka služi za tekuće poslovanje banke. Putem blagajne banke vrše se gotovinske uplate i isplate domaćim ili stranim nerezidentima. Za svaku uplatu u blagajnu ispostavlja se uplatnica, dok se za svaku isplatu gotovine iz blagajne ispostavlja isplatnica. Na isplatnici se obavezno mora potpisati osoba kojoj se isplaćuje novac.

Kratkoročni depoziti su novčana sredstva koje banke deponiraju u drugim financijskim institucijama, najčešće drugim bankama, u obliku viška likvidnosti. Na osnovi ovih ulaganja, banke ostvaruju kamate.

Gotovina i depoziti kod središnje banke odnose se na obveznu pričuvu i višak pričuva. Sve banke imaju račune u središnjoj banci. Obveznu pričuvu propisuje središnja banka, kao

obvezu banaka da dio prikupljenih sredstva drže kod središnje banke. Sredstva obvezne pričuve omogućavaju održavanje likvidnosti pojedinačnih banaka i bankovnog sustava. Višak pričuva obuhvaća sva sredstva koja se drže na računima banaka kod središnje banke, iznad iznosa obvezne pričuve.

Osim likvidne imovine u obliku gotovine i depozita, banke raspolažu likvidnom imovinom i u obliku vrijednosnih papira. Ova imovina se naziva imovinom sekundarne likvidnosti. Uz poštovanje načela likvidnosti i solventnosti, a po izdvajanju obveznih pričuva, banka bi trebala jedan dio depozita plasirati u visoko likvidne plasmane s ciljem izgradnje zaliha likvidnosti u aktivi (Gregurek i Vidaković, 2011.).

Kratkoročne obveznice ili vrijednosnice koje izdaje vlada nazivaju se trezorski zapisi (Samuelson i Nordhaus, 2011.). Trezorski zapisi imaju ročnost od jednoga mjeseca do dvije godine i predstavljaju najbolji izvor likvidnosti jer su prihvatljivi za velik broj investitora. Banka tijekom vremena gradi zalihu trezorskih zapisa tako da ih može upotrijebiti ako nastupe problemi s likvidnošću. Također, oni se ne smatraju rizičnima jer država uvijek većim porezima može doći do sredstava za podmirenje svojih dugova (Gregurek i Vidaković, 2011.).

Trezorske zapise izdaje Ministarstvo financija, odnosno država. Ova je vrsta kratkoročnih vrijednosnih papira siguran i visoko likvidan financijski instrument. Blagajnički i trezorski zapisi razlikuju se u instituciji koja ih izdaje, ali i po tome što su blagajnički zapisi manje privlačni nego trezorski, ali i sigurniji jer se smatraju nerizičnim instrumentom (Mishkin i Eakins, 2005.).

Blagajnički zapisi specifični su kratkoročni vrijednosni papiri kojima je rok dospijeca od tri mjeseca do godinu dana. Ova vrsta vrijednosnih papira osigurava potpunu regulaciju novca u opticaju, ali i uspostavu ekvilibrija u likvidnom sustavu banaka. Prema tome, oni su dužnički instrument koji služi održavanju likvidnosti. U Republici Hrvatskoj blagajničke zapise emitira Hrvatska narodna banka (Orsag i Dedi, 2014.).

Prema tome, likvidna se imovina banaka odnosi na gotovinu, depozite i vrijednosne papire, a u nastavku će rada biti kratko predstavljena materijalna imovina banaka.

4.2. Materijalna imovina banaka

Pored likvidne imovine, po ostalom se imovinom banaka podrazumijeva sva druga imovina koja je banci potrebna kako bi mogla normalno poslovati. Riječ je o ulaganjima u materijalnu i nematerijalnu imovinu banke. Preciznije rečeno, banka mora poslovati na nekom području, stoga ona kupuje ili unajmljuje poslovne prostore te ih adaptira sukladno svojim potrebama. Osim toga, banka mora imati i potrebnu informatičku opremu bez koje se poslovanje u suvremenim tržišnim uvjetima ne može zamisliti. U tom smislu ima hardware, koji predstavlja materijalnu imovinu, te software, odnosno nematerijalnu imovinu (Gregurek i Vidaković, 2011.).

Pod materijalnom imovinom kreditne institucije općenito, pa tako i banaka, sukladno Odluci o provedbi Uredbe (EU) br. 575 /2013 u dijelu kojim se uređuju ulaganja kreditnih institucija u kvalificirane udjele izvan financijskog sektora i o ograničenju ulaganja kreditnih institucija u materijalnu imovinu (NN 22/19) podrazumijeva se sva imovina obuhvaćena Međunarodnim računovodstvenim standardom 16 (MRS 16): Nekretnine, postrojenja i oprema te pravo korištenja materijalne imovine čiji je vijek upotrebe duži od godine dana. U tu kategoriju spadaju:

- materijalna imovina u obuhvatu MRS-a 16: Nekretnine, postrojenja i oprema,
- materijalna imovina u obuhvatu MRS-a 5: Dugotrajna imovina namijenjena prodaji i prestanak poslovanja,
- materijalna imovina ili pravo korištenja materijalne imovine u obuhvatu Međunarodnog standarda financijskog izvještavanja 16 (MSFI 16),
- materijalna imovina kojom se kreditna institucija koristi na temelju ugovora o pravu korištenja, tj. najmu ili zakupu, a izvan djelokruga odredbi MSFI-ja 16,
- materijalna imovina u obuhvatu MRS-a 40: Ulaganja u nekretnine,
- ostala materijalna imovina koja se priznaje i mjeri izvan djelokruga međunarodnih računovodstvenih standarda koji su prethodno spomenuti,
- naknadni izdaci za rekonstrukciju, adaptaciju i modernizaciju materijalne imovine, čime se produžava vijek upotrebe, povećava kapacitet ili njena kvaliteta.

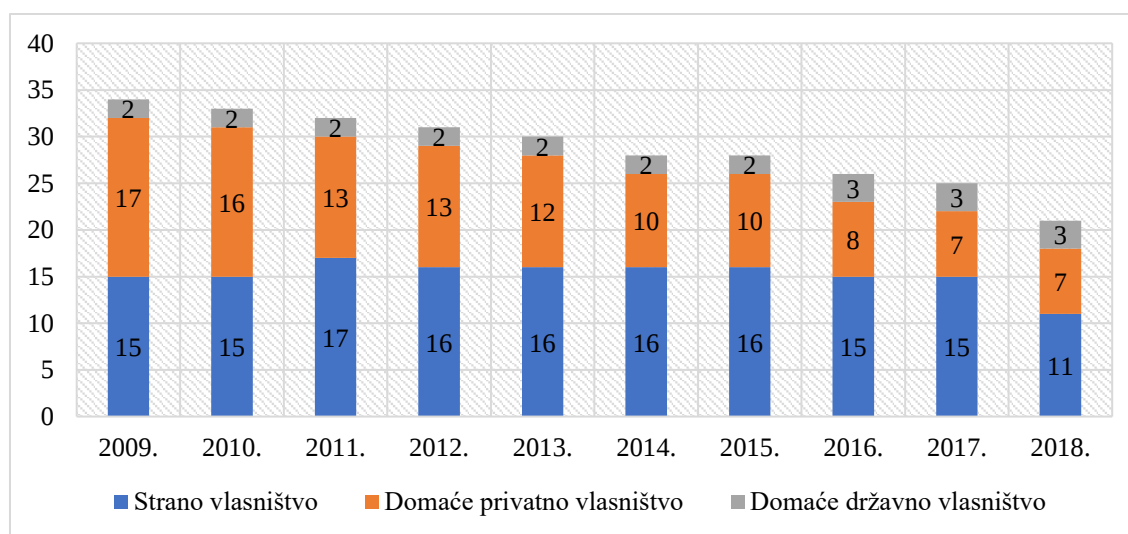
5. VRIJEDNOST I STRUKTURA IMOVINE BANAKA U REPUBLICI HRVATSKOJ

U nastavku rada analizirat će se imovina banaka u Republici Hrvatskoj, a rezultati analize prikazat će se tablično i grafički. Podaci koji će se obraditi odnose se na financijsku godinu 2018., zaključno na dan 31. prosinca 2018.

5.1. Strukturna obilježja banaka u Republici Hrvatskoj

Broj kreditnih institucija u 2018. godini u odnosu na 2017. godinu smanjio se za pet uslijed triju pripajanja, jednog stečaja i jedne likvidacije. Stečaj je proglasila Tesla štedna banka, a u Primorskoj je banci započeo postupak redovne likvidacije. Splitska banka pripojena je OTP banci, Veneto banka Privrednoj banci Zagreb, dok je u 2019. Jadranska banka pripojena Hrvatskoj poštanskoj banci. Zaključno s datumom 31. prosinca 2018. godine u Republici Hrvatskoj poslovalo je ukupno 25 kreditnih institucija, od čega su četiri stambene štedionice, a ostale su banke. Uz domaće kreditne institucije poslovala je i jedna podružnica kreditne institucije iz EU-a te oko 160 institucija iz EU-a (HNB, 2019.).

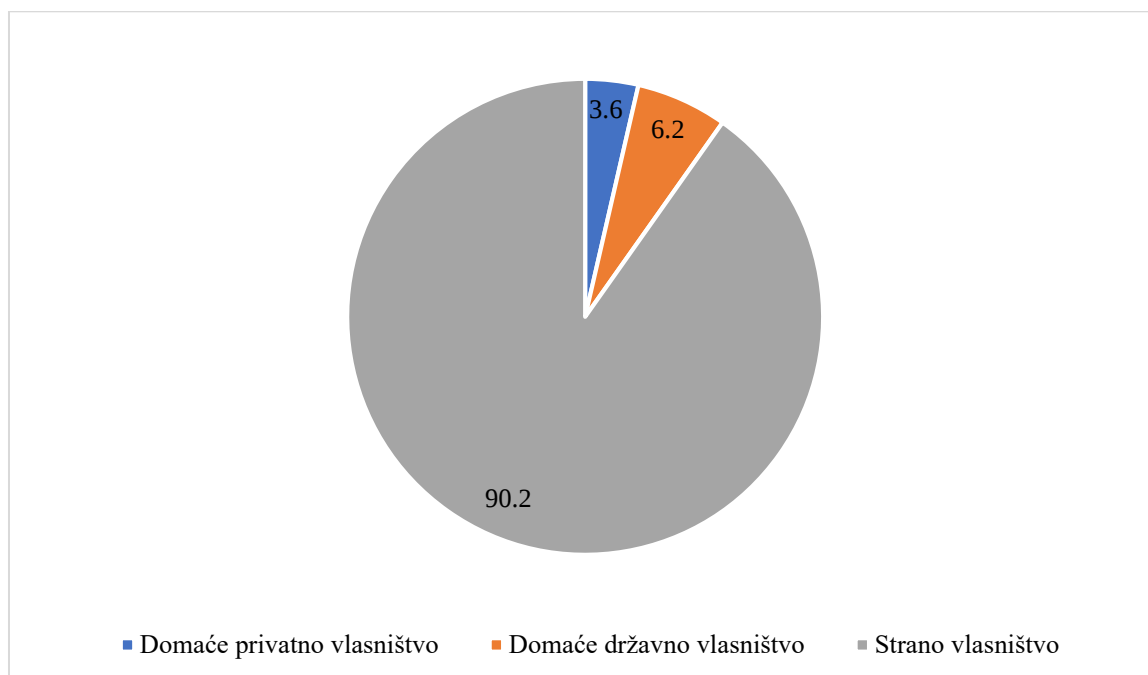
Na Grafikonu 1 prikazan je broj banaka u Hrvatskoj s obzirom na vlasništvo periodu 2009. – 2018.

Grafikon 1. Broj banaka u Hrvatskoj s obzirom na vlasništvo (2009. – 2018.)

Izvor: prilagođeno prema HNB (2019.): Bilten o bankama, HNB, Zagreb, str. 7.

Sukladno podacima prikazanim na Grafikonu 1 može se zaključiti da je u Hrvatskoj najmanji broj banaka u domaćem državnom vlasništvu, odnosno dvije do 2015., a onda od 2016. tri banke. Udio banaka u domaćem privatnom vlasništvu bio je veći jedino 2009. i 2010. godine, a od tada se može pratiti veći udio banaka u stranom vlasništvu. Grafikon 2 prikazuje udio imovine banaka prema obliku vlasništva u imovini svih banaka.

Grafikon 2. Udio imovine banaka u imovini svih banaka

Izvor: prilagođeno prema HNB (2019.): Bilten o bankama, HNB, Zagreb, str. 7.

U ukupnoj imovini banaka dominira imovina banaka u stranom vlasništvu (90,2%), dok se 6,2% od ukupne imovine odnosi na banke u domaćem državnom vlasništvu, a tek 3,6% na domaće banke u privatnom vlasništvu.

Herfindahl-Hirschmanov indeks za imovinu kroz period od 2007. do 2017. sporo se povećavao, ali je i dalje niži od 1.500, no to se ipak smatra karakteristikom kompetitivnog tržišta. 2016. je bio najveći i iznosio je 1.473.

5.2. Imovina banaka u Republici Hrvatskoj

U Tablici 2 prikazana je struktura imovine banaka na dan 31. prosinca 2018.

Tablica 2. Struktura imovine banaka na dan 31. prosinca 2018.

Pozicija bilance	2016.		2017.			2018.		
	Iznos	Udio	Iznos	Udio	Promjena	Iznos	Udio	Promjena
Novčana sredstva, novčana potraživanja i obveze u središnjim bankama i ostali depoziti po viđenju	56.355,2	14,5	70.735,5	18,1	25,5	63.343,6	15,5	-10,5
Novac u blagajni	7.706,9	2,0	8.440,2	2,2	9,5	9.274,3	2,3	9,9
Novčana potraživanja i obveze u središnjim bankama	48.648,2	12,5	62.295,3	15,9	28,1	45.184,1	11,1	-27,5
Ostali depoziti po viđenju	...	...	...	...	...	8.885,2	2,2	-
Financijska imovina koja se drži do trgovanja	6.153,1	1,6	3.297,5	0,8	-46,4	4.152,8	1,0	25,9
Izvedenice	2.648,2	0,7	1.071,4	0,3	-59,5	1.233,5	0,3	15,1
Vlasnički instrumenti	82,5	0,0	74,4	0,0	-9,8	165,9	0,0	123,0
Dužnički vrijednosni papiri	3.422,3	0,9	2.151,7	0,5	-37,1	2.753,4	0,7	28,0
Kredit i predujmovi	0,0	0,0	0,0	0,0	-	0,0	0,0	-
Financijska imovina kojom se ne trguje koja se obvezno mjeri po fer vrijednosti kroz dobit ili gubitak	6.062,9	1,6	2.121,0	0,5	-65,0	722,1	0,2	-66,0
Vlasnički instrumenti	6,4	0,0	1,8	0,0	-72,0	623,8	0,2	34770,9
Dužnički vrijednosni papiri	6.056,6	1,6	2.119,2	0,5	-65,0	0,0	0,0	-100,0
Kredit i predujmovi	0,0	0,0	0,0	0,0	-	98,2	0,0	-
Financijska imovina po fer vrijednosti kroz dobit ili gubitak	...	...	...	...	...	402,1	0,1	-
Dužnički vrijednosni papiri	...	...	...	...	...	402,1	0,1	-

Kredit i predjmovi	...	...	...	...	...	0,0	0,0	-
Financijska imovina po fer vrijednosti kroz ostalu sveobuhvatnu dobit	39.753,3	10,2	45.591,8	11,7	14,7	49.134,3	12,0	7,8
Vlasnički instrumenti	544,9	0,1	608,3	0,2	11,6	651,4	0,2	7,1
Dužnički vrijednosni papiri	39.208,3	10,1	44.983,5	11,5	14,7	48.482,9	11,9	7,8
Kredit i predjmovi	0,0	0,0	0,0	0,0	-	0,0	0,0	-
Financijska imovina po amortiziranom trošku	267.423,0	68,8	252.017,8	64,4	-5,8	277.402,4	67,9	10,1
Dužnički vrijednosni papiri	8.671,0	2,2	4.823,6	1,2	-44,4	3.398,0	0,8	-29,6
Kredit i predjmovi	258.751,9	66,6	247.194,2	63,2	-4,5	274.004,4	67,0	10,8
Izvedenice – računovodstvo zaštite	10,8	0,0	0,0	0,0	-100	0,4	0,0	-
Promjene fer vrijednosti zaštićenih stavki u zaštiti portfelja od kamatnog rizika	0,0	0,0	0,0	0,0	-	5,3	0,0	-
Ulaganja u društva kćeri, zajedničke pothvate i pridružena društva	4.365,7	1,1	8.794,7	2,2	101,4	5.447,6	1,3	38,1
Materijalna imovina	5.230,8	1,3	4.923,0	1,3	-5,9	4.330,6	1,1	-12,0
Nekretnine, postrojenja i oprema	4.964,2	1,3	4.633,3	1,2	-6,7	4.089,8	1,0	11,7
Ulaganje u nekretnine	266,6	0,1	289,7	0,1	8,7	240,8	0,1	-16,9
Nematerijalna imovina	1.211,4	0,3	1.186,6	0,3	-2,0	1.361,1	0,3	14,7
Goodwill	74,1	0,0	74,1	0,0	0,0	31,1	0,0	-58,0
Ostala nematerijalna imovina	1.137,4	0,3	1.112,6	0,3	-2,2	1.330,0	0,3	19,5
Porezna imovina	1.166,9	0,3	1.396,0	0,4	19,6	1.005,8	0,2	-28,0
Tekuća porezna imovina	229,9	0,1	525,0	0,1	128,3	243,1	0,1	-53,7
Odgodena porezna	936,9	0,2	871,0	0,2	-7,0	762,8	0,2	-12,4

imovina								
Ostala imovina	575,2	0,1	491,6	0,1	-14,5	970,4	0,2	97,4
Dugotrajna imovina i grupe za otuđenje klasificirane kao namijenjene za prodaju	413,5	0,1	780,8	0,2	88,8	388,8	0,1	-50,2
UKUPNO IMOVINA	388.721,9	100,0	391.336,4	100,0	0,7	408.667,3	100,0	4,4

Izvor: prilagođeno prema HNB (2019.): Bilten o bankama, HNB, Zagreb, str. 9.

Prema podacima iz Tablice 2 može se zaključiti da je vrijednost ukupne imovine u 2017. porasla za 0,7% u odnosu na 2016. Trend porasta vrijednosti imovine može se pratiti i u 2018., kada je ukupna imovina banaka porasla za 4,4% u odnosu na 2017. Najveći pad vrijednosti imovine u 2017. godini zabilježen je u poziciji izvedenice – računovodstvo zaštite, i to za 100%, a slijedi ga financijska imovina kojom se ne trguje, koja se obvezno mjeri po fer vrijednosti kroz dobit ili gubitak i to za 65%. U 2017. godini najveći porast vrijednosti (od 88,8%) zabilježen je u poziciji dugotrajna imovina i grupe za otuđenje klasificirane kao namijenjene za prodaju. U 2018. godini najveći je porast zabilježen u poziciji ostala imovina (97,4%), dok je u poziciji financijska imovina kojom se ne trguje koja se obvezno mjeri po fer vrijednosti kroz dobit ili gubitak zabilježen pad vrijednosti od 66% u odnosu na 2017. godinu.

Što se tiče udjela, u 2016. godini najveći udio u ukupnoj imovini pripao je financijskoj imovini po amortiziranom trošku, čak 68,8%, a najmanji izvedenicama i promjeni fer vrijednosti zaštićenih stavki u zaštiti portfelja od kamatnog rizika. Taj se trend nastavio i u 2017. te 2018. godini. Novčana sredstva, novčana potraživanja i obveze u središnjim bankama i ostali depoziti po viđenju zauzeli su u 2016. godini 14,5% udjela u ukupnoj imovini banaka, u 2017. 18,1% te u 2018. 15,5%. Udio novca u banci i blagajni kretao se od 2% do 2,3% u promatranom periodu, dok je udio novčanih potraživanja i obveze u središnjim bankama u 2016. iznosio 12,5%, u 2017. 15,9%, a u 2018. 11,1%. Ostali depoziti zabilježeni su tek u 2018. godini i činili su udio od 2,2% u ukupnoj imovini.

Financijska imovina koja se drži do trgovanja 2016. je u ukupnoj imovini činila 1,6% udjela, u 2017. 0,8% te u 2018. 1%. U okviru navedene kategorije udio vlasničkih instrumenata bio je zanemariv, dok je na izvedenice otpalo 0,7% udjela u 2016. te 0,3% u 2017. i 2018. godini, a

dužnički vrijednosni papiri nisu činili niti 1% udjela u sve tri promatrane godine. Od 2016. godine bilježi se pad udjela financijske imovine kojom se ne trguje koja se obvezno mjeri po fer vrijednosti kroz dobit ili gubitak u ukupnoj imovini, pri čemu se ona uglavnom odnosila na dužničke vrijednosne papire, dok je udio ostalih pozicija zanemariv. Financijska imovina po fer vrijednosti zabilježena je jedino u 2018. godini te je obuhvaćala dužničke vrijednosne papire, a zauzimala je udio od 0,1% u ukupnoj imovini banaka.

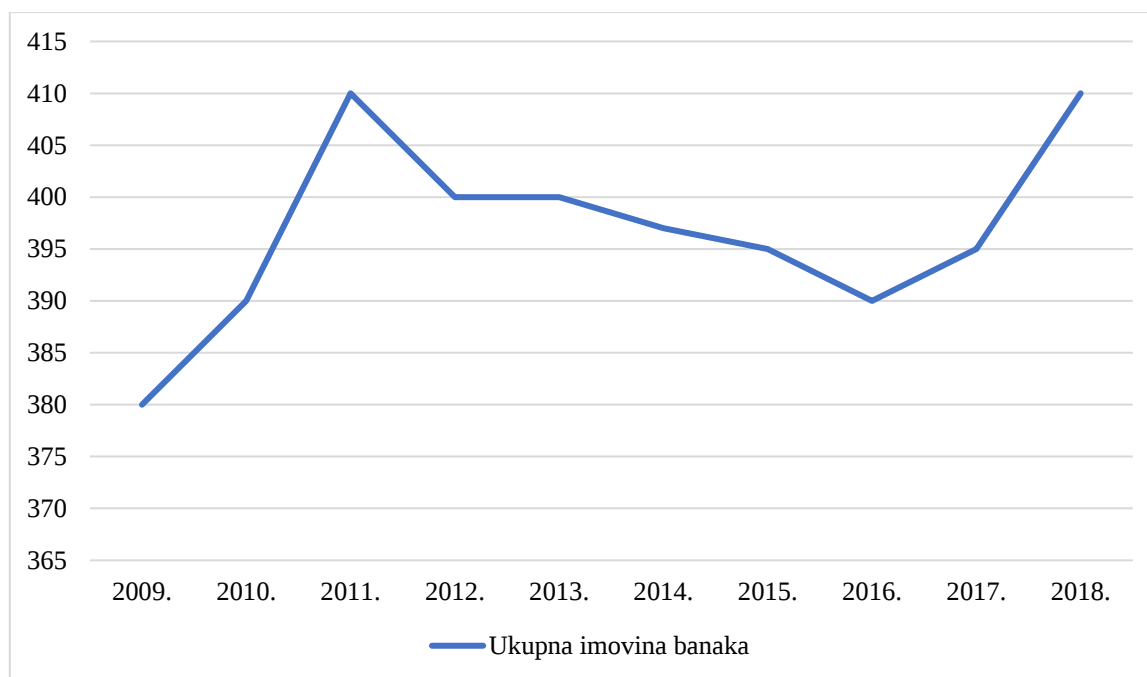
Financijska imovina po fer vrijednosti kroz ostalu sveobuhvatnu dobit činila je 10,2% udjela u ukupnoj imovini banaka u 2016., 11,7% u 2017. te 21% u 2018. godini, pri čemu se najveći udio odnosio na dužničke vrijednosne papire i to 10,1% u 2016., 11,5% u 2017. te 11,9% u 2018. godini. Promjene fer vrijednosti zaštićenih stavki u zaštiti portfelja od kamatnog rizika u 2016. te 2017. nisu zabilježene, a u 2018. su zauzimale zanemariv udio. Ulaganja u društva kćeri, zajedničke pothvate i pridružena društva činila su 1,1% udjela u ukupnoj imovini banaka 2016., 2,2% 2017. te 1,3% 2018. godine. Na materijalnu je imovinu u 2016. i 2017. otpalo po 1,3% ukupne imovine, a 2018. se taj udio smanjio i iznosio je 1,1%. Nematerijalna je imovina u sve tri godine zauzimala 0,3% udjela u ukupnoj imovini banaka, pri čemu se na goodwill odnosio zanemariv udio, dok je najveći udio u nematerijalnoj imovini imala ostala nematerijalna imovina. Na poreznu je imovinu otpalo 0,3% ukupne imovine u 2016., 0,4% u 2017. te 0,2% u 2018. godini. Ostala imovina činila je 0,1% udjela u 2016. i 2017. godini te 0,2% u 2018. godini. Dugotrajna imovina i grupe za otuđenje klasificirane kao namijenjene za prodaju zauzela je po 0,1% udjela u ukupnoj imovini banaka u 2016. te 2018., a u 2017. 0,2% udjela.

Ukupna imovina banaka u promatranom je periodu u kontinuiranom porastu. Porasli su domaći depoziti, ojačala je i kreditna aktivnost, naročito gotovinski nenamjenski krediti stanovništvu. Rast te vrste kredita prisutan je već nekoliko godina, a u 2018. njihov se rast ubrzao, što se djelomično može objasniti pooštavanjem pravila stambenoga potrošačkoga kreditiranja (HNB, 2019.).

U strukturi imovine porasla je važnost visoko likvidnih stavki, naročito gotovine i depozita kod središnje banke, ali i ulaganja u dug domaće središnje države. Viškovi likvidnosti porasli su u posljednjem tromjesečju 2018. godine, a iznos se depozita u stranim financijskim institucijama smanjio. Razlog tome su, između ostalog i tri devizne intervencije u prosincu usmjerenih na smanjenje prekomjernog jačanja kune. Tada je otkupima deviza od banaka

stvoren 8 milijardi HRK kunske likvidnosti. Osim intervencija, na porast su utjecala i veća ulaganja u obveznice domaće središnje države (HNB, 2019.).

Grafikon 3 prikazuje trend kretanja ukupne imovine banaka u periodu 2009. – 2018. godine.

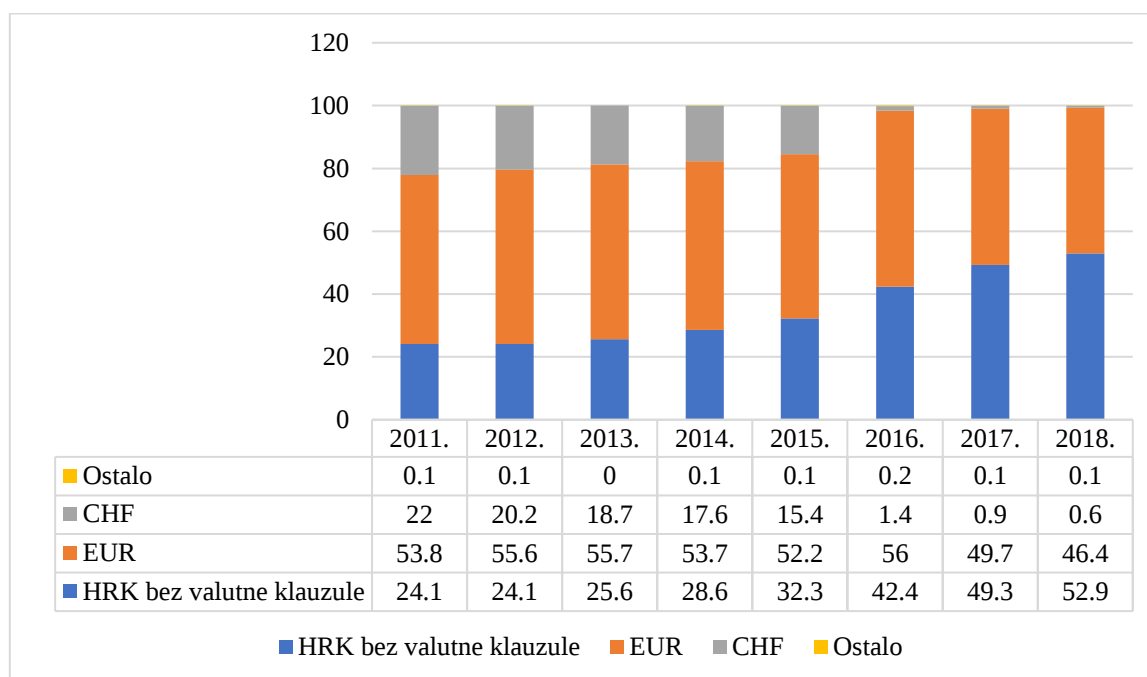
Grafikon 3. Trend kretanja vrijednosti ukupne imovine banaka u periodu 2009. - 2018. godine

Izvor: prilagođeno prema HNB (2019.): Bilten o bankama, HNB, Zagreb, str. 9.

Negativan trend kretanja vrijednosti ukupne imovine banaka od 2011. godine konačno je prekinut u 2016., od kada se može pratiti porast vrijednosti ukupne imovine.

Što se tiče strukture kredita stanovništvu s obzirom na valute, može se zaključiti da do 2017. godine dominiraju krediti u eurima, no u 2018. godini krediti stanovništvu u kunama imaju 52,9% udjela u ukupnim kreditima stanovništvu. Trend podizanja kredita u švicarskim francima u kontinuiranom je padu od 2011. godine, a ostali krediti čine zanemariv udio u ukupnim kreditima stanovništvu u promatranom periodu.

Grafikon 4 prikazuje strukturu kredita stanovništvu po valutama.

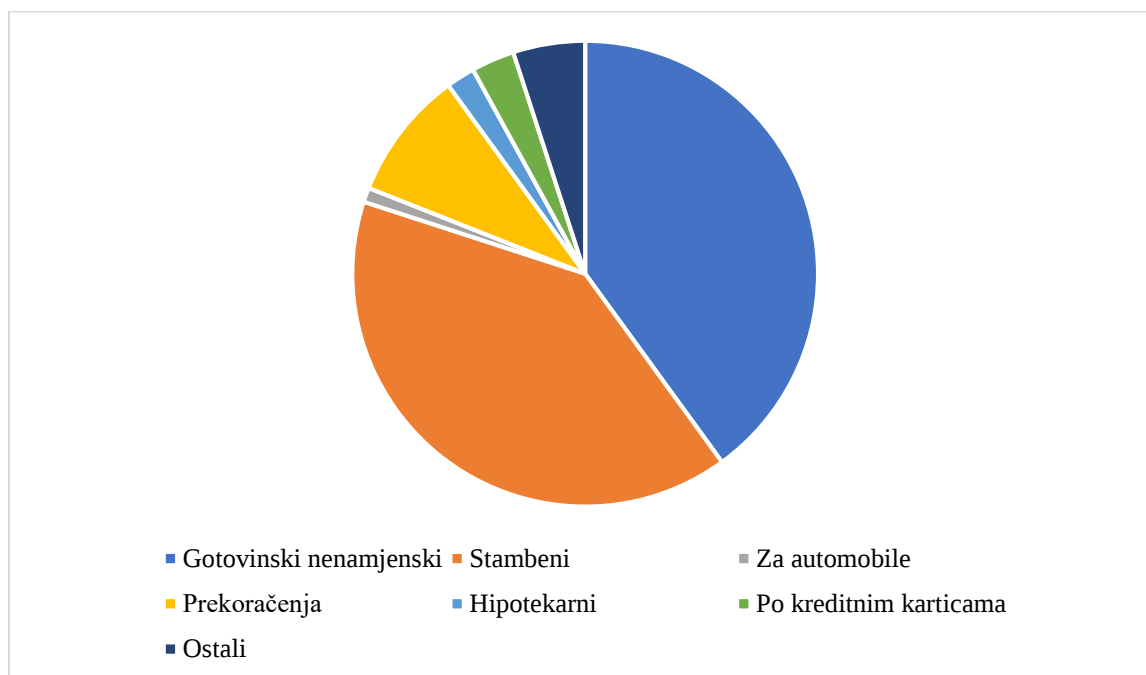
Grafikon 4. Struktura kredita stanovništvu po valutama

Izvor: HNB (2019.): Bilten o bankama, HNB, Zagreb, str. 11.

U 2018. godini podjednak udio u kreditima stanovništvu po vrsti kredita imaju stambeni te gotovinski nenamjenski krediti. Potom slijede prekoračenja po transakcijskim računima i ostali krediti, dok najmanji udio zauzimaju krediti za automobile. Porastu stambenih kredita pridonijele su mjere subvencioniranja.

S obzirom na provedenu analizu može se zaključiti da je period pada i stagnacije koji je trajao šest godina prekinut u 2018., kada je imovina banaka značajno porasla za 4,4%. Značajno su porasli domaći depoziti i to za čak 18,4 mlrd. HRK, a zabilježeno je i jačanje kreditne aktivnosti, naročito u segmentu gotovinskih nenamjenskih kredita stanovništvu. Iako je rast zabilježen, udio kredita zadržao se na razini sličnoj kao i koncem 2017. godine. Takvo se stanje može objasniti utjecajem uvođenja Međunarodnog standarda financijskog izvještavanja 9 (MSFI 9), s kojim je povezano povećanje umanjivanja vrijednosti kredita te prodaje potraživanja (HNB, 2019.).

Grafikon 5 prikazuje strukturu kredita stanovništvu po vrstama kredita.

Grafikon 5. Struktura kredita stanovništvu po vrstama kredita

Izvor: prilagođeno prema HNB (2019.): Bilten o bankama, HNB, Zagreb, str. 10.

Općenito govoreći, visoka likvidnost doprinijela je i padu kamatnih stopa te jačanju rasta kredita stanovništvu i poduzećima. Kod kuskog je kreditiranja stanovništva zabilježen višegodišnji trend rasta, dok su se krediti s valutnom klauzulom blago smanjili. Drugim riječima, kamatne stope banaka za poduzeća i stanovništvo nastavile su padati. Kamatna stopa na nove stambene kredite u kunama na kraju 2018. iznosila je 3,6%, a 2017. 3,9%. Trend pada kamatnih stopa može se pratiti i kod potrošačkih i ostalih kredita stanovništvu. Tako je kamatna stopa na nove potrošačke kredite u kunama iznosila 6,7% krajem 2018., a 2017. 7,0%. Prosječna kamatna stopa na kratkoročne kredite sektoru poduzeća na kraju 2018. iznosila je 3,2%, a na dugoročne 2,9%, što je pad za 0,4%, odnosno 0,2% u odnosu na 2017. (HNB, 2019.).

U sektoru stanovništva porasli su stambeni krediti, što se može opravdati državnim mjerama subvencije stambenih kredita za mlade. Što se tiče nefinancijskih društava, kreditiranje je najviše bilo usmjereno prema turizmu. Udio kuskih kredita i kredita s fiksnim kamatnim stopama nastavio je rasti, zbog čega se smanjila izloženost banaka valutno i kamatno

induciranom kreditnom riziku. Međutim, upravljanje kamatnim rizikom postalo je izazovnije uslijed niske razine dugoročnih kunkskih izvora i jačanja depozita na transakcijskim računima koji su na koncu 2018. činili više od polovine ukupnih depozita banaka. Nastavljen je trend smanjenja oročenih depozita, što je posljedica razdoblja niskih kamatnih stopa i poreza na kamate na štednju uvedenoga 2015. (HNB, 2019.).

Osim toga, banke su nastavile ublažavati standarde odobravanja kredita poduzećima zbog pojačane konkurencije među bankama te visoke likvidnosti na tržištu uslijed ekspanzivne monetarne politike HNB-a. Poduzeća su iskazala povećane potrebe za financiranjem zaliha i obrtnoga kapitala te za investicijskim kreditima. Godišnji se rast plasmana poduzećima usporio s 2,5% u 2017. godini na 1,9% u 2018. Rast plasmana poduzećima u prethodnoj je godini bio rasprostranjen po različitim djelatnostima, a najviše u djelatnosti pružanja smještaja i hrane, prerađivačke industrije te poslovanja nekretninama (HNB, 2019.).

Naime, u uvjetima ekspanzivne monetarne politike, banke su ublažile standarde odobravanja kredita i poduzećima i stanovništvu. Osim već spomenute likvidnosti, takvo je stanje posljedica pozitivnih očekivanja gospodarskih kretanja, kao i pojačane konkurencije između banaka (HNB, 2019.).

Udio loših kredita pao je ispod 10%, dok je poboljšanje ostvareno i kod nefinancijskih društava i kod stanovništva, a pad pokrivenosti loših kredita umanjnjima vrijednosti nastavio se drugu godinu zaredom. Od 2013. do 2016. godine rasla je pokrivenost loših kredita i s time povezanih troškova, a banke su kao rješenja loših kredita uvele prodaju potraživanja, koja je najviša bila u 2017. godini da bi se u 2018. smanjila za trećinu. Najveći se dio prodanih potraživanja odnosio na nefinancijska društva i na profesionalne kupce (HNB, 2019.).

6. ZAKLJUČAK

Sve bankarske institucije raspolažu različitom vrstom imovine s obzirom na likvidnost, rizik i dospijeće. U tom se smislu u radu pažnja posvetila bankarskim kreditima, vrijednosnim papirima te ostaloj imovini banaka.

Banka odobravanjem kredita dužniku daje određena sredstva koja on mora otplatiti u budućem razdoblju uz kamate kako je definirano ugovorom. Postoje različite vrste kredita koje se razlikuju s obzirom na trajanje, kome su namijenjeni (npr. krediti građanima, krediti poduzećima), ali su značajni i posebni oblici kreditiranja.

U gospodarski razvijenim zemljama banke ulažu u vrijednosne papire, odnosno isprave o imovinskom pravu. Vrijednosne se isprave percipiraju kao ulaganje i izdaju se na temelju uloženog novca. Ostala imovina uključuje sve ono što je banci potrebno za normalno poslovanje, npr. gotovinu i depozite kod središnje banke, najam poslovnog prostora, informatička oprema itd.

U radu se analizirala imovina banaka u Republici Hrvatskoj. Podloga analize bila su izvješća HNB-a. Analiziranjem podataka došlo se do zaključka da je vrijednost ukupne imovine u posljednje tri godine u kontinuiranom porastu. Najveći udio u ukupnoj imovini banaka pripao je financijskoj imovini po amortiziranom trošku, a najmanji izvedenicama i promjeni fer vrijednosti zaštićenih stavki u zaštiti portfelja od kamatnog rizika. Što se tiče kredita stanovništvu, pokazalo se da su do 2017. godine dominirali krediti u eurima, a onda u 2018. krediti u eurima mjesto ustupaju kreditima u kunama bez valutne klauzule. Najveći udio u kreditima po vrsti kredita u 2018. godini imali su gotovinski nenamjenski te stambeni krediti, a najmanji udio krediti za automobile, dok se od ostalih kredita mogu izdvojiti: prekoračenja, hipotekarni krediti, krediti po kreditnim karticama i dr. Što se tiče kreditiranja poduzeća, nastavljen je trend ublažavanja standarda odobravanja kredita, dok je rast plasmana poduzećima bio najviše rasprostranjen u djelatnosti pružanja smještaja i hrane, prerađivačke industrije te poslovanja nekretninama.

Na temelju provedene analize može se zaključiti da je period pada i stagnacije koji je trajao šest godina prekinut u 2018., kada je imovina banaka porasla za 4,4%. Ojačala je kreditna

aktivnost, naročito u segmentu gotovinskih nenamjenskih kredita stanovništvu, ali i stambenih kredita. U imovini je porastao značaj visoko likvidnih stavki, osobito gotovine i depozita kod središnje banke, ali i ulaganja u dug domaće središnje države. Udio kunskih kredita i kredita s fiksnim kamatnim stopama nastavio je rasti, dok je udio loših kredita opao zbog prodaje potraživanja koje su banke prepoznale kao rješenja loših kredita.

LITERATURA

1. Agram Brokeri (n.d.): Vrijednosni papiri. [Internet], raspoloživo na: <https://www.agram-brokeri.hr/default.aspx?id=27876>, [27.7.2019.].
2. Andrijanić, I. (2001.): Vanjska trgovina, Mikrorad, Zagreb.
3. Božina, L. (2003.): Novčana ekonomija: novac i bankarstvo, Fakultet ekonomije i turizma, Pula.
4. Čičin-Šain, D. (2016.): Novac i poslovno bankarstvo. [Internet], raspoloživo na: http://www.unizd.hr/portals/4/nastavni_mat/1_godina/ekonomija/ekonomija_28.pdf, [23.9.2019.]
5. ECB. (2017.): Što je višak likvidnosti i zašto je važan? [Internet], raspoloživo na: https://www.ecb.europa.eu/explainers/tell-me-more/html/excess_liquidity.hr.html?fbclid=IwAR2rvOHma01JobIvKmD-mmikcMr4lQIWxfCAGM0WvTAWkaCSiZqBFx2tml4, [25.9.2019.].
6. Gregurek, M. i Vidaković, N. (2011.): Bankarsko poslovanje, RRI F, Zagreb.
7. HNB. (2015.): Financijski račun. [Internet], raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/-/financijski-racuni>, [23.9.2019.]
8. HNB. (2019.): Bilten o bankama, HNB, Zagreb.
9. HNB. (2019.): Godišnje izvješće za 2018. godinu, HNB, Zagreb.
10. Hrvatska enciklopedija. (n.d.): Kredit. [Internet], raspoloživo na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=33841>, [25.7.2019.].
11. Hrvatska enciklopedija. (n.d.): Vrijednosni papir. [Internet], raspoloživo na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=65494>, [17.9.2019.].
12. Jurman, A. (2005.): Ulaganja sredstava hrvatskih banaka u vrijednosne papire. Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci, 23(2), str. 313-338.
13. Jurman, A. (2006.): Optimalizacija ulaganja sredstava banaka u vrijednosne papire. Ekonomska istraživanja, 19(2), str. 1-27.
14. Mičić, N. (2015.): Instrumenti Međunarodnog Platnog Prometa - Bankarske Garancije. Economics, 3(2), str. 89-108.
15. Mishkin, F. S. i Eakins, S. G. (2005.): Financijska tržišta i institucije, Mate, Zagreb.
16. Narodne novine, (2015.): Zakon o osiguranju depozita, Narodne novine d.d., Zagreb, br. 82.
17. Narodne novine, (2019.): Zakon o kreditnim institucijama, Narodne novine d.d., Zagreb, br. 70.

18. Narodne novine, (2019.): Odluka o provedbi Uredbe (EU) br. 575 /2013 u dijelu kojim se uređuju ulaganja kreditnih institucija u kvalificirane udjele izvan financijskog sektora i o ograničenju ulaganja kreditnih institucija u materijalnu imovinu, Narodne novine d.d., Zagreb, br. 22.
19. Orsag S. i Dedi L. (2014.): Tržište kapitala, Alka script d.o.o., Zagreb.
20. Peruško, T. (2010.): Model za suppravljanjem ponudom bankarskih kredita za stanovništvo. Ekonomski pregled, 61(11), str. 683-698.
21. Ploh, M. (2017.): Naplata neprihodonosnih kredita u bankama. Privredna kretanja i ekonomska politika, 25(2), str. 39-69.
22. Poslovni dnevnik, (n.d.): Leksikon: vrijednosni papiri. [Internet], raspoloživo na: <http://www.poslovni.hr/leksikon/vrijednosni-papiri-1058>, [29.7.2019.].
23. Ribić, D. i Vakanjac, D. (2017.): Proces kreditiranja građana od strane banaka u Republici Hrvatskoj. Praktični menadžment, 8(1), str. 29-37.
24. Rose, P. (2003.): Menadžment komercijalnih banaka. Upravljanje investicijskim portfeljom i pozicijom likvidnosti banaka. Mate, Zagreb.
25. Samuelson, P. A. i Nordhaus, W. D. (2011.): Ekonomija, Mate, Zagreb.
26. Spasić, I., et al.(2012.): Faktoring: instrument financiranja u poslovnoj praksi - nekoliko važnih pravnih aspekata. Ekonomska istraživanja, 25(2), str. 191-211.
27. Vidučić, L., et al. (2015.): Financijski menadžment, Ekonomski fakultet, Split.
28. Zelenika, R. (2000.): Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog dijela, Ekonomski fakultet, Rijeka.

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Broj banaka u Hrvatskoj s obzirom na vlasništvo (2009. – 2018.).....	22
Grafikon 2. Udio imovine banaka u imovini svih banaka.....	23
Grafikon 3. Trend kretanja vrijednosti ukupne imovine banaka u periodu 2009. - 2018. godine	28
Grafikon 4. Struktura kredita stanovništvu po valutama.....	29
Grafikon 5. Struktura kredita stanovništvu po vrstama kredita	30

POPIS SLIKA

Slika 1. Dioba kredita.....	8
Slika 2. Dioba obveznica.....	17

POPIS TABLICA

Tablica 1. Osnovni i dodatni elementi osiguranja kod kredita za građane	11
Tablica 2. Struktura imovine banaka na dan 31. prosinca 2018.	24

SAŽETAK

Bankarske institucije raspolažu različitom vrstom imovine s obzirom na likvidnost, rizik i dospijeće. Cilj završnog rada bio je analizirati vrijednost i strukturu imovine banaka u Republici Hrvatskoj. Provedena analiza ukazala je na trendove kretanja vrijednosti imovine banaka te najzastupljenije u imovini banaka. Najveći udio u ukupnoj imovini banaka pripao je financijskoj imovini po amortiziranom trošku, a najmanji izvedenicama i promjeni fer vrijednosti zaštićenih stavki u zaštiti portfelja od kamatnog rizika. Period pada i stagnacije imovine banaka konačno je prekinut 2018. godine. Značajan porast zabilježen je kod gotovinskih nenamjenskih i stambenih kredita u sektoru stanovništva. U imovini je porastao značaj visoko likvidnih stavki. Udio kunskih kredita i kredita s fiksnim kamatnim stopama nastavio je rasti, dok je udio loših kredita opao zbog prodaje potraživanja od strane banaka.

Ključne riječi: bankarski sektor, imovina banaka, Republika Hrvatska

SUMMARY

Banking institutions have different types of assets in terms of liquidity, risk and maturity. The aim of the final paper was to analyze the value and structure of banks' assets in the Republic of Croatia. The analysis showed trends in the value of banks' assets and what is the most represented in banks' assets. The largest share of total bank assets was attributable to financial assets at amortized cost, and the smallest to derivatives and changes in the fair value of hedged items in the portfolio hedging against interest rate risk. The period of decline and stagnation of bank assets is finally interrupted in 2018. There was a significant increase in non-purpose and residential loans in the household sector. The value of highly liquid items has increased in the assets. The share of kuna loans and fixed interest rate loans continued to grow, while the proportion of non-performing loans declined as a result of the sale of claims by banks.

Keywords: banking sector, bank assets, Republic of Croatia